

JAN BOTTO
SMRT
JÁNOŠÍKOVA

Státní
pedagogické
nakladatelství

SMRŤ
JÁNOŠÍKOVA

JÁN BOTTO

eknizky.sk

Smrt' Jánošíkova by Ján Botto is licensed under a
Creative Commons
Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International License, except where otherwise noted.

Smrť Jánošíkova

ÚVOD

Oj, city moje, iskry hromové!

Čože robíte taký zhon?

Veď vás už idem v slzách i slove z úzkych
prsov vypustiť von!

Ej, hej! vypustiť — ach! Ale ako? vy rozkoše,
žiale moje!

Keď to od srdca k srdcu del'ako — a tým
svetom tak chladno je!

Keď nemá slová — šatočky súce, pre vás,
deti, úbohá mať!

Či vás v zodraté prózy onuce, vás,
zlatovlásky, mám odiať?

Nie, radšej zhyňte v srdci zavreté, do
kvapky krv vypite mi — než by ste mati žobrať
po svete, neznané blúdiť po zemi!

„Netráp sa, mati, o naše šaty, len košiel'ky
nám daj biele; však dobrí ľudia budú nás znati po
hviezdach zlatých na čele.

Hej! a vieme my jeden kraj kdesi, kde nás

iste prijmú radi: pôjdeme, mamko, v slovenské lesy, v ten svet pekný bujnej mladi!

Tam nás uz čaká jedla šedivá, už z diaľky náruč vystiera:

„Vitajte, deti!“ — k nám sa prizýva, „Ja vám budem za matera!“

Na mäkké lono si nás usadí, zavinie do tieň-pláštika, povestou bájnou o svojej mladi v sen milučký učičíka.“ —

Jaj! Deti, to tam zakliate lesy, tam mne vy večne zaspíte!

„Neboj sa, mamko, však nás raz vzkriesi lastovička na úsvite.

Abo donesie pán boh k nám včielku, abo dcéru šumiacich hôr, čo spevné ústka pritkne nám k čielku a na ruky pojme nás hor.

Abo nás zbudí dupot jeleňov, čo na čistý idú potok; abo, čo chodia horou zelenou, bystrých chlapcov duniaci krok: „Kto to?“ — No — ľa ľa! — či nás neznáte? Ved' sme my tiež tak ako vy zhodili biedy jarmo prekliate, poddanstva striasli okovy!

„Tak? tedy dobre, to sme si svoji“ — povedá — „no podte s nami“

A my pôjdeme s nimi po zboji hore-dolu dolinami.

Neboj sa, mamko! dobrí to ľudia, bárs sa ich ten svet aj bojí; keď aj v zápale časom poblúdia, krajšie to, než hniť v pokoji.

Nesúďich! Čistá duša ich mladá — bárs aj zbroj krvou sŕfkaná. Mladosť každého objíme rada, kremä hada a tyrana.

Nehaň ich! To nie rytieri draví krajov, kde slnko zachodí; to nie východu vzteklé ohavy, to voľné deti prírody.

Hrdí jak ten Kriváň vysoký;
veselí jak jarné pole;
smelí jak tie ich hôrne potoky — a jak vetor svojej vôle.“

Oj, vetor, víchor širokej vôle v prsiach mladistvých zrodený!

On s sebou nesie deti sokolie, nesie, nesie — ku šibeni!

„Ej, počkajže len, keď noc stoveká, noc

poroby raz sa stratí — keď v svetle pozná človek
človeka, ľudia prerečú odkľatí;

keď sa im mladé krídla rozviažu, ich let
mrákavy prebrodí:

Oni, sokoli, svetu ukiažu cestu ku slnku
slobody!

Nebanuj, mati, s tou chasou mladou
musíme von v slobodnú diaľ! Zbohom! —
čujeme huk vodopádov, pieseň chlapcov z
vysokých :brál.“

Tak len necháte tú chalupu úzku — idete ta
hľadať drusov?! —

Choďte! Však vy tiež raz na motúzku
odvisnete kritikusov!

I

Horí ohník, horí na Kráľovej holi.

Ktože ho nakládol? — Dvanásti sokoli.
Dvanásti sokoli, sokolovia bieli, akých ľudské
oči viacej nevideli! Dvanásti sokoli, sokolovia
Tatier, akoby ich bola mala jedna mater; jedna
mater mala, v mlieku kúpavala, zlatým
povojníčkom bola povíjala.

To sa chlapci, to sa, jak oltárne sviece, keď

idú po háji, celý sa trbliece. Košiefky zelené, striebrom obrúbené, klobúčky obité, orlom podperené; valaška, karabín a pištoľiek dvoje:

To sa chlapci, to sa, potešenie moje!

Keď vatra rozložia na hronskom pohorí, v dvanástich stolicách biely deň zazorí.

A keď si od zeme chlapci zadupkajú, dvanástim stoliciam žilky zaihrajú.

Hoj, a keď nad hlavou palošík im blysne, to až hen v Budíne srdce pánom stisne!

Hory, šíre hory — to ich rodné dvory, hole, sivé hole — to ich voľné pole — a na tom Kriváni zámok murovaný:

Ktože tým pod slnkom vofne žiť zabráni?!

A ten ich kapitán, to je len veľký pán!

Perečko bel'avé, červený dolomán; keď ide po hore, ako ranné zore, keď ide po lese, celý svet sa trasie!

Od Tatier k Dunaju fudia si šopkajú:

Ber, pane, tie dane, však príde rátanie.

Ber; vlčko, však ty to zaplatíš raz kožou! Nezvieš skiad', iba keď zblysne dvanásť nožov: „Stoj! tisíc hrmených!“ — vyskočia desiati, —

„stoj! — daj Bohu dušu a chlapcom dukáty!“ Nad hlavou paloše, na prsiach pištole:

„Sem, pane, tie zdrané slovenské mozole!“

Od Tatier k Dunaju siroty spievajú:

Dajže, Bože, šťastia hôrnemu šuhaju!

Šťastia, Bože, šťastia zrána i zvečera, a to takou mierou, ako nám on merá.

Merá nám on, merá dukáty z klobúka, červenú angliu od buka do buka!

Nad horou na skale perečko sa belie:

Kloňte sa chalupy, traste sa kaštiele!

Bo kohos Jánošík na paloš načiara, tomu nespomôžu ani tria cisára; a komu odpíše lístoček trirohý, toho nezachráňa múry do oblohy.

Raz junák zapískne — z dvanásť pušiek ,blyskne; druhý raz zapískne — tisíc chlapcov zvýskne; tretí raz zapískne — šabličky zazvonia zhora od Považia, zhora od Pohronia — a jedným sa hlasom ozvú štyri strany:

„My sme u nás doma — my sme tuná páni!“

Horí ohník, horí — nie jak voľakedy a okolo ohňa desať chlapcov sedí.

Sedia oni, sedia, do ohníčka hľadia do ohníčka hľadia, slovka nepovedia.

Len keď bor zašumie, keď vetor zaveje, skočia — zavzdychajú: „Jaj, naše nádeje! Janíčko, Janíčko, ty naše slniečko!

Čakáme na teba sťa na ten deň z neba.

Svitaj, Bože, svitaj, že by bolo ráno, aby nás ohrialo slnko maľované!

Už vatra dohára jak obetná žiara, a chlapci sťa sochy okolo oltára, sedia oni, sedia do ohníčka hľadia — do ohníčka hľadia, slovka nepovedia.

Už plamenček malý, — už len blysk slabušský, na nich sťa na hroboch svätójánske mušky; už i ten plamenček pomaly zhasína —

už temno, už ticho jak v stred cintorína. A kdesi čo zvolá ako nadzemská moc: Jánošík lapený! — Šuhajci, dobrú noc!“

Zahučali hory, zahučali doly — zanôtili chlapci: „Boli časy, boli!

Boli časy, boli, ale sa minuli — po maličkej chvíli minieme sa i my!

Keď sa my minieme, minie sa krajina,

akoby odlomil vŕštek z rozmarína; keď sa my
minieme, minie sa celý svet, akoby odpadol z
červenej ruže kvet.“

II.

Padá rosa, padá za bieleho rána, plačúci
paholček ovečky zaháňa: Dolu ovce, dolu, dolu
dolinami, veď už viac Jánošík nepôjde za vami!
Dolu kozy, dolu z tej vysokej skaly, veď vám už
tí páni Janíčka zlapali!

Zlapali, zlapali sťa vtáčka na lepe,
keď valašku zamkli sedem dvermi v sklepe.

A jeho obstali i zhora i zdola,
sťa tie čierne vrany bieleho sokola.

Jánošík za stolom vínečko popíja — a pohon
za štyr strán biely dom dobýja. Jánošík, junošík,
obzriže sa hore:

Už je kolo teba drábov celé more, — more
šire, more, a ty malý kameň:

„Podďaj sa, Jánošík, veď ti je už ameň!“

A čo by vás, Nemcov, bolo za tri svety, to
ste Janíčkoví iba pod pôl päty.

A čo by ste z neba ako dážd' padali, to ste
Janíčkoví len pod palček malý!

U dverí sekery, v oblokoch pištole:
 „Hej, veru neujdeš, pekný náš sokole!“
 A čo by ste strely .búrkou doň sypali:
 Ešte pre Janíčka guľku neuliali.

Čo ťať doň budete, ako v hore do pňä,
 košelečka jeho krvou nezamokne.

Jánošík si ešte popíja pomaly — a pohon sa
 naňho dvermi dnuká valí:

„Chyťte ho!“ — No len, no! Sadkajte si
 málo, ešte mi tu kvapka vínečka zostalo!

„Chyťte ho!“ — Ktože to? Ty, Gajdošík
 zradný?! Ty zradca? Teda ty samý prvý padni!

A tu jedným chmatom oddrapí roh stola:
 Zafundží — a zradný Gajdošík mŕtvola.

Janík spoza stola ani hor nevstáva a tí dnu
 naň kypia ako divá riava:

„Nebojte sa, chlapci! Smelo sa doňho len!
 Však nás je tu tisíc, a on je len jeden!“

Tak tedy? — Dobre, no! — Zahrajú v ňom
 žily: Hrmien bôh! Koľko vás ide do pôl kily?!

Jednu rúčku vpravo, druhú vystre vľavo, a
 už drábi ležia ako v báni drevo.

keby sa na neho zlý duch nebol díval.

No, baba, babečka zavreští z prípecka: „Podsypťe mu hrachu, budete bez strachu!“ Nasypali hrachu pod jelenie nôžky, hneď mu dali na ne centové ostrôžky.

Ale sa Jánošík sotva popohýna, už mu putá sprchnu sťa dáka škrupina:

Hoj, tisíc prabohov! Vy galgani spilí — zjete si to hneďky, čo ste¹ navarili!

Iba raz spakrukou dokola zatočí, už siedmim lapajom stlpkom stoja oči; len raz sa činčierom dokola zaženie, už to všetko leží sťa zbité osenie.

Darmo doň rúbali, darmo doň strieľali, darmo, predarmíčko jak do žuloskaly.

A bol by už Janík na slobode býval, keby sa na neho zlý duch nebol díval.

No, baba, babečka zavreští z prípecka: „Rúbte mu do pása, tam je jeho spása!“

Tu naraz sto pušiek doňho zahrnelo,
tu naraz sto šabiel' hromom doň udrelo; no
všetky tie šable, no všetky tie strely naspäť vám
od neho do vrahov udreli.

Len jedna krivuľka, čo spakruky švihla,

čarovnú mu žilku v opasku prestrihla: „Hej, ta ste mi dali, čo ste mi dať mali!“

Už junák Jánošík jak ten chlapček malý, už mu rúčky, nôžky v putá okovali.

Bodaj teba, baba, čerti boli vzali!

Jánošík, kapitán, bol si jak tulipán, ale ti už zvlečú ten pekný dolomán, dolomán červený, zelenú košeľu; jaj, beda, prebeda, veru ti podstelú.

Veru ti podstelú na britvy, požiare:

Len bite, len tnite, veď vás pán Boh skárä!

Janíček, zbojníček, samopašné dieťa! Kebyš bol nezbíjal, nemučili by ťa,

„Zbíjal som ja, zbíjal, boj za pravdu bíjal, čiemu krv tyranov trávniček popíjal;

zbíjal som ja, zbíjal sedem rôčkov v lete:

A vy že odkedy ten biedny ľud drete?!”

Jánošík, junošík, máš ty zlata mnoho, povedz nám, kde ho máš? — „Čo koho do toho? Kde ho mám, tam ho mám, v tajných sieňach Tatry však si ho ten nájde, komu ono patrí.

Nebolo to moje, nebude to vaše — len toho, čo šablú za pravdu opáše!“

Jánošík, junošík, máš veľké poklady:

Vymeňte si, vymeň ten svoj .život mladý!
„Vymeniť? — A načo? Vy psohlavci vztekli!

Nie! — Teraz ma zjedzte, keď ste ma upiekli!“

Dolu ovce, dolu, dolu dolinami, veď už viac Jánošík nepôjde za vami; dolu kozy, dolu z tej vysokej skaly, veď vám už pre Janka stužku usúkali.

III.

Noc je. Spí čierno mesto sťa ten tyran starý — spí, spí, no strach jak mura sedí mu na tvári, hriechy dňa všetky v tmavom ukryté závoji; len jedna veža nad ním sťa žaloba stojí.

Stojí, strmie výš a výš, hor v temnú oblohu, zdá sa čiahať až hore k nohám pánu Bohu.

I to celo okolie v smrtnom spánku leží; len jedna duša bdeje kdesi v čiernej veži.

Spí, snívaj, ľud nevolný — môžeš si spať sticha:

Však jeden tu za všetkých v ťažkých putách vzdychá. A kto tie vzdychy číta, kto tie bôle sluchá?

Všetko, všetko zaspalo — dokola noc
hluchá.

Čo to? Či to lúč dáka, či to vtáča bielo na
okno čiernej veže tíško doletelo?

Či to anjel poslaný s palmami pokoja?

Či prišla, mŕtvy ľud môj, k nemu duša
tvoja?

Janíčko, Janíčko, ty moje srdiečko — ohlás
sa, kdeže si, nesiem ti perečko!

Nesiem ti perečko v svojej pravej rúčke:

Jaj, beda, prebeda, už sme na rozlúčke!

Jedna ceste hore, druhá cesta dole:

Kdeže sa zídeme, biely moj sokole?

I púšťa dnu okienkom kvietky ľaliové, i
načúva schýlená, cojej milý povie.

A sotva sa tie kvety v čiernej tme stratili, už
hlas známy zastená z hĺbky tej mohyly:

„Zbohom!“ — A deva „Zbohom!“ vzdychne
jak ozvena a ako kvet podťatý padá na kolená.

Tým slovom dolu padá, tým i hore vstáva,
v tom slove jej časný hrob — i jej večná sláva:
Zbohom! Nadnes, dobrú noc!

Tam z dvoch koncov zeme

naráno si, milý môj, dobrý deň povieme.

Zbohom! Nadnes, dobrú noc! „Boh ti dá i tebe!“ —

I zrazu sa vychytí jak duša do nebe.

Letí, letí, ulieta sťa dáka bohyňa a za ňou sa ozýva pieseň labutina:

Dunaju, Dunaju, milý môj šuhaju, počkaj len máličko, veď za mnou volajú.

Počkaj, milý, počkaj aspoň len trošičku, že sa ešte obzrem na svoju mamičku!

Moja mať, moja mať! Čože máš slzy liať: na to si ma mala, abys ma vydala.

Mala si ma, mala, ales nesnívala, komu si ma, komu, mamičko, chovala! Ty si ma chovala bielemu sokolu, a on ma zanechal na širokom poľu; na širokom poľu vybral si ženičku, vybral si on inú — čiernu šibeničku.

Žeň sa ty len, milý, keď ti taká vôľa, však som si ja našla iného sokola, — ženi sa len, ženi ešte tej jeseni, veď zato nezvadne venček môj zelený. Nezvadne, nezvadne, ani neopadne: Zasadím si ho ja v tom Dunaji na dne.

Mati moja, mati! Čože máš plakati? Veď

mne tam nebude ťažko privykati. Keď sa mi môj milý sladko prihovorí — zabudnem ja ľahko na tie vaše dvory; keď ma raz objímu jeho prajné rúčky zabudnem ja ľahko na ten svet celučký; a keď on poľúbi moje biele líčko —

zabudnem, zabudnem na teba, mamičko! Dunaju, Dunaju, švárny môj šuhaju, počkaj len máličko, veď za mnou volajú. Sestričky, družičky, ostávajte zdravý, už mi snímať idú zlatú partu z hlavy:

Tie dunajské vlnky pekne, krásne nôťa — tie mi tam vypletú stužôčku z vrkoča; tie dunajské rybky, keď sa o mne zvedia, tie mňa, svoju paniu, od ľúbosti zjedia.

Dunaju, Dunaju, ľúby môj šuhaju, počkajže len ešte, veď za mnou volajú. Ostávajte zdravý, vy domové prahy — nebudú viac na vás moje biele nohy; ostávajte zdravý, vy domové kľučky — nebudú viac na vás moje biele rúčky.

Ej, má môj milený inakšie kaštiele, kde si budú chodiť moje nôžky biele; budú sa prechodiť zo dvora do dvora:

Od Váhu, od Hrona do Čierneho mora.

Vtom za horu zapadla jak hviezda letiaca; nikto ju viac nevidel krem toho mesiaca, len on, chudák, čo o tom nepovie nikomu, samotný ju sprevodil do nového domu. Nikto o nej viac nečul — len tie bralá lesné, tie sa ešte tam lúčia s ohlasom jej piesne: Otvárajte bránu peknú, maľovanú, ze si ja nezlámem venček z majoránu. Mladý zať, mladý zať, snímajZe ma rúče,

Ze si ti nestratím od pokladu kľúče.

IV.

Kam to ten mesiac hľadí, Ze je taký bledý?
Oj, hlboko, hlboko, kde jánošík sedí!

Hej, Jánoško, Jánošík, kamarát slobody, zle sa tebe akosi na tom svete vodí!

Tvoje silné dve rúčky prikuté o skaly, čo sa kedys pred nimi brány otvárali, tie nožičky jelenie nakrátko lapené, čo kedysi tri krajiny neboli dosť pre ne.

Štyri steny plesnivé — to tvoj svet slobody:

Hej, kamarát, kamarát — zle sa tebe vodí!

On spí — mladý syn Tatier, zbičovaný zlostne; tu skovaný v okovoch, ale voľný vo sne.

Oj, spi, duša mladušká, spi pekný dlhý sen

— keď v skutku nie, svoj život skonč trebárs vo sne len! Spí opretý na kláte, odretý zo zlata, ale na ňom nadzemská ligoce sa šata.

Tieň kríža mu na prsiach, na čele blesk žiari, ručky, nožky krvavé — a úsmev na tvári.

Bo svetlom tým, čo zhora okienkom dnu vpadá, s sebou, s Bohom zmierená duša jeho mladá — sťa rebríkom Jakuba v iný svet vyšla si hľadať pravú otčinu prาสvetla i krásy.

A tam pred ňou tajomný závoj sa rozdvojí:

I v zorách dňa večného vítajú sa svoji.

Tak sníva junák väzeň mladosti krásny sen:

Oj, ži mi, ži, junák moj, ži aspoň vo sne len!

Snívaj, snívaj o slávy báječnom úslní — snívaj aspoň, príde čas a sen tvoj sa splní!

A to svetlo, páč len, páč, čím dial', to viac svitá, a pred ním v štyri kúty uniká tma zbitá.

Tie steny zarazene, tisícimi zraky dívajú sa na neho sťa na zázrak dáky, dívajú sa i blednú — iste sa ho boja:

On v ich moci pokojný — ony bez pokoja.

Z kútov kosti vykukli i umrlčie hlavy — zdá sa, že jedna druhej o súdnom dni vraví.

I hady sa hor vzpäli — no klesli odrazu: bo nemožno na slávu hľadiet zemeplazu.

Tak sníva junák väzeň v čarosvetlom kráži,
Bo pokoj, pokoj Boží ponad ním tu stráži.

Tieň kríža mu na prsiach, na čele blesk žiari,
rúčky, nožky krvavé — a úsmev na tvári.

Sem, sem sa podťe dívať, bračekovci moji!

To chvíľka, čo za celý jeden život stojí!

Tma dvíha sa odboku: Ha! Stoj ešte málo,
stoj, preboha, veď ešte len čo zasvitalo!

Už sa blíži nečulá — tvár jasnú už kryje, už
tie líčka ostali jak zvädlé ľalie; ústa zo sna šepocú:
Ach, milá, premilá!

Kam odchodíš? Beda mne! Kam si sa
stratila?! A putá sa ohlásia. Vzlietnu mihalnice,
jak vtom svete povestí strážne holubice, čo dva
tajné poklady krídly ukrývali — i v rose sa
strbliecu očiek dva kryštály.

Ich zrak sa tu napnute v tých hrôzach
zamára a v mysli omráčenej jej čarovná žiara
svieti ešte menisto, ako lúč z oblaka, ako na
mračnom nebi dúha sedmoraká.

Duša kdes medzi nebom i peklom zostala,
jak laň, čo ju hadiska moc zraku skovala.

Tam stojí ohromená v zakliatom pokoji; na
zem, to priepasť hrozná, zísť sa dolu bojí, a do
neba vrátiť sa nemá viacej moci:

Vtom dvere zarachotia sťa hrom v tichej
noci, a duša tým zronená zaplače — na zemi.

Bo sa pred ňou všetky tie bájsvetov objemy
sťa meteory jasné razom rozstreli, len iskry
v pamäť padli, do svojej mohyly.

A bárs aj stroskotané, no nie vyhasené —
čakajú tu v tichosti na nové vzkriesenie.

A kto to v bledom svetle na prahu sa javí,
odliaty jak by v plameň v dlhý plášť krvavý?
„Zhotuj dušu k odchodu! Bije tvá hodina.“ Rečie
— mizne, a brána hurtom sa zamkýna. Tak
diabol, keď pre dušu prichodí sľúbenú — pred
ním svietelka, za ním hrmavy sa ženú.

V.

„Zhotuj dušu k odchodu! — Kto mi to
povedá?“ Chce ruku hor zodvihnúť, ale sa mu
nedá.

A hlas jeden preletí zimným víchrom cezeň:

„Bols, Jánošík, voľný pán, ale si už väzeň!“
Voľnosti, voľnosti, mával som ťa dosti, a teraz ťa
nemám ani za dve hrsti!

Vôľa moja, vôľa, kam si sa podela — či
svetom za letom si mi uletela?

Hoj, lietaj len, lietaj, keď ti taká d'aka, lenže
si vylietaj lepšieho junáka.

Lietaj len, prelietaj nad tie moje hrady, azda
sa tá lipka ešte daraz zmladí — a keď sa nezmladí,
sadni na prút holý, zaspievaj, zašteboc: Boli časy,
boli — zaspievaj a vyleť prosto hor do neba:

Lebo Boh nestvoril svet tento pre teba!

Zvonia na deň — mne na noc. Oj, srdce,
nežiali: My skoro spať musíme, bo sme skoro
vstali!

Spať večne — kto to káže? Boh? — Ľudia,
tyrani! Z polcesty, z sveta môjho, ja ľudmi
vyhnaný!

Oj, ľudia, ľúti ľudia, vy draví šakali!

Brať život! Skiad'to právo? — Či ste ho vy
dali?!

Ľudia — hej! Ľudmi radi menujú sa oni, tí,
čo ľudské i božské šliapajú zákony.

Zákon je len jeden u nich, jeden zákon vlčí; právo v putách — a pravda na hraniciach blčí.

No príde i prísť musí ten bohatier Boží, čo zákon pošliapaný na oltár vyloží; no príde i prísť musí ten veľký deň súdu — a za stôl si zasadne pravda môjho ľudu!

Zomrieť! Tak výrok, — dobre, ja chodil po zboji; ale kto viacej zbíjal, ja, či katia moji?!

Ja chodil po zboji, po tom širom poli, aby som zabudol o ťažkej nevoľi, ja chodil po zboji poľanou bezdrahou, aby som naučil pravde pyšných vrahov; ja chodil po zboji, za slobodou zlatou, aby som rozrážal putá svojich bratov.

Sloboda, sloboda, slobodienka moja, pre teba mne páni šibenice stroja!

Preto, že som ťa schytil, keď ťa psi trhali, i vyniesol omdletú medzi Tatier skaly, vlastným dychom ťa choval, na srdci zahrieval a ťažké tvoje rany slzami polieval:

Preto mrieť? — Oj, rád zomriem, bos sa ty mne milá za to jedným pozrením dávno odmenila.

Znám to prvé prezrenie, dosiaľ v duši

tleje, keď vychodiac blykli na mňa dve hviezdy nádeje.

Oj, viem, všetko smrť vezme, len nie tie dva blesky, tie mi svietiť budú hor v ten môj svet nebeský. —

Ha! Svitá — koniec! — Mrkne — počiatok — kde?

Aký? Oj, zbohom, ty svet márný — môj svet nad oblaky!

VI.

Vejú vetry, vetriská od západnej strany, kam tie mraky tak letia jak hladní havrani?

Snáď na chraňbu slniečku? Čo vy chmáry chcete slniečko pochovávať? A ono pri svete!

Či by ste ho zaživa chceli v hrob položiť?

Nie! Z toho nič nebude — nezomrie, čo má žiť! Bo, čo ho aj na chvíľku zložíte do jamy: povstane, vyrúbe so zlatými šablami; a potom do tej jamy — ľahnete vy sami.

Leťte, len leťte, keď vám to pokoja nedá — ale potom nesteňte: Jaj, beda, prebeda!

A čo to za mrak tiahne cez tie šire polia?

Čo tie vrany tak liecu, kráču dookola?

To sprievod čierny, dlhý z mesta sa pohýna,
 vyprevádza zo sveta nezdárneho syna.

Spevu, plaču neslýchať, len čo vietor duje, a
 čo drobná rosička z neba poprčuje.

Páč! Na čiernom vozíku, v hlbokom
 dumaní, to tam junák Jánošík, šuhaj maľovaný.

On v prostriedku sťa víťaz, kolo tváre
 bledie:

Zdá sa, že on to na smeť celý zástup vedie.
 „Modlime sa!“ — kňaz vraví. Za koho? „Za teba!“
 Nie, otče, ja už idem, za mňa sa netreba — a tam?
 Boh dobrý, verím, milostive súdi; no modlime
 sa radšej za tých biednych ľudí, za ľud, za ľud
 nešťastný, za to chorô dieťa, že by abo ožilo, abo
 šlo zo sveta!

Pozri ho, jak omdlieva na nevoľnom loži,
 pozri tú tvár vpadnutú — či to obraz Boží? !
 Jarmo jeho kolískou, síňavy ozdobou:

Oj, čis kedy zmiluje ten pán Boh nad tebou,
 ty dieťa utrpenia, zakliato v nevoľi?!

Nič viac nevie o svete, iba že ho bolí;
 žiž nezná, nebožiatko, a zomrieť nemôže:

Čo chceš s ním, zač tie muky, spravodlivý Bože? Sirota, nezná otca, mater, ani seba:

Otvor knihu, moj otče, zaň sa modliť treba! Modliť! Ešte nie pozde, ešte sú nádeje, ešte jedna iskierka na dne duše tleje; a hoc ona malinká, hoc hlboko skrytá: odkl'aj mi ju, môj kňazu, — a svet nový svitá!

I zraky rozpálené zodvihne do neba, modli sa, vrúcne modli — za koho? Za seba?

Oj, ľud biedny, oj, ľud môj? Ktože ťa zastane?

Ja idem už, ale Ty, všemohúci Pane, zostaneš s ním, Ty zbav ho! — vzdychajúci volá. A ľud nemý jak tôňa vlečie sa dokola.

A ľud slepý — nevidí za bieleho rána:

Zabíja otca svojho, čo ho za sna zháňa!

Od šibeníc zavialo, baby sa žehnajú; na štyroch čiernych stĺpoch havrany krákajú: „Pod' k nám, pod' k nám, Janíčko!“

— až strach kosti láme — „Pod' k nám, pod' k nám gazdíčko! Dávno ťa čakáme!“ A on ide — k šibeni pri srdca tichosti, bo mu duša hovorí: To oltár voľnosti.

VII.

Slnce v zlatej kolíske nad horou umiera, hlucho, temno na vzhode, jak vprostred cmitera. Obloha v ťažkom smútku až k zemi sa zhýna sťa mať biedna nad rakvou jediného syna.

Hory, doly v pokore od Tatier k Dunaju, nad nimi v širom kole tam víly ihrajú.

Vprostred kola je hora a na holi skalka — tam si spieva samotná bielych panien kráľka: Nôžky chmára povíja, vlásky zora zláti — ako biela ľalia, ako Božia mati.

Pod', pod', Janík, sokol zlatý, pod' do môjho náručia:

Budeme sa milovati tu, kde nás viac nerozlúčia.

Oj, pod' len, pod' hore ku mne z búrok sveta do pokoja:

Ej, ved' ťa tu pekne, šumne popristrája milá tvoja!

Tu ťa čaká oblek nový:

Plášťik z rosy — moja práca — tu klobúčik slniečkový i košielka z žiar mesiaca.

Tu ťa čaká domček nový, domček krásny,

maľovaný; dášik na ňom diamantový, okienečká v štyri strany.

A v tom domku budeme si žiť jak v raji, sami dvaja; kol nás večné družíc plesy, družíc Tatier i Dunaja.

Oj, pod' len, pod', sokol zlatý,
pod' do môjho do náručia:

Budeme sa milovati tu, kde nás viac nerozlúčia!

Tak spieva. Spevy hrajú ponad oblakami —
a on vstred černovojska pod šibenicami;
tam na tom hroznom vršku, na prahu dvoch svetov —

nebo nad ním vysoké — svet nízky pod päťou —

stojí neohrozený so zrakom upretým,
stojí junák Jánošík — jak dakedy predtým,
keď tú svoju družinu prezeral pred bojom,
tú, čo žila, mrela v ňom jak hrom v blesku svojom;

rúčky tak založené v zelenej košiel'ki,
i ten istý klobúčik i pierko tak celky,
i tá dumka na tvári i tá žiara v oku,

všetko tak — len palošík chýba mu pri boku.

Len keď hlas známy: „Velej“ — zaznie tam od lesa „Velej! smrť abo voľnosť! Bratia, nedajme sa!“

On stojí jak by kameň, rúčky nepohnuté, na pozdrav bratov vreľý posiela — vzdychnutie. Vzdychnutie sťa by bralo mŕtvo sa ozvalo

no, všetko to, ach, všetko, čo mu zostalo Bo účty jeho s týmto svetom uzavreté, čuvstvo drieme a myseľ kdesi v druhom svete Tam, tam, v tom svete peknom, kde nebo tak nízko kde srdce, vrúčno srdce ku srdcu tak blízko V svete zašlej mladosti. Tu ligotné chvíle oblietli ho dokola sťa zlaté motýle.

A on, znovuzrodený v malého šuhaja, tiahne s nimi slávnostne do rodného kraja.

Páč! Už ho z diaľky víta jasnočelá hoľa, tu z vršku naň kostolík tajným hlasom volá tam za ním rodná rieka túžobne narieka; zo dvoch strán ho zelené kopce objímajú, zo dvoch strán háje za ním ľúbošťou vzdychajú; lúčina mu chodníček ku dedine kveti:

Vitaj, vitaj, Janíček! Bežia k nemu dati; pred

domom mať, rodina i celý svet známy obhrdli ho dokola: Vitaj medzi nami!

Blízko, diaľno — to všetko ku nemu sa ženie, ľúbaniu a vítaniu konca-kraja nenie.

Akoby práve teraz vracal so zo školy, nestihne ani vetiť: Bodaj zdravý bolí!

Len v šír tá duša mladá ramená rozloží i pritisne na srdce celučký svet Boží.

No sotvy jak tá včielka primrie na list sladký, sotvy usne jak dieťa na prsiach svej matky:

Už ruky hadovitej dotknutie studené prebúdza ho; i z raja naveky vyženie.

Už je hore. — Ešte raz zrak na hory hodí — hej, na hory, na hory, na ten svet slobody! Kraju môj, bájny kraju i spevu i sily, kde košelečky tkajú bohatierom víly, spevcov zlaté rusalky z nadzemských vôd poja: Oj, kde máš v svete páru, ty krásna vlasť moja! Hory, tie čierne hory, ťažko zastenali, on ticho hľadá na ne, nesmúti, nežiali; bo ich pamäť jak lampa čarovná pozláti, i oblieka v slnkové starodávne šaty.

A on v tých svetoch bájných sám seba pozerá, pozerá sa sťa slnko nad morom zvečera.

Na šabli vyštrbenej junák podopretý
díva sa tam z troch kopcov na tie rodné
svety.

Z vojny ide syn ľudu po víťaznom boji a tu ešte boj jeden v duši jeho stojí.

Dole — sedliačik orie, na nevlastnom poli, a hore — ohník horí na Kráľovej holi.

Čože? kamže? Či plúžiť to nevlastné pole, či po horách si chodiť s chlapci dobrej vôle? No nehľadá on dlho po nevoľnom poli:

Ta letí orol mladý medzi tie sokoly!

Pri vatre gajdy hučia, v skoku sú chlapiská, v ruke pohár a v druhej valaška sa blýska: „Hore hu! Nič to preto, že sme my chudobní, hoc sme i chudobní, ale chlapci hodní!

Hore hu! Nič to zato, že sa biedne máme: Naša dobrá vôľa i tú biedu zláme!“

A s tou švárnou družinou chodí on po horách pri slnci a mesiaci, pri hviezdach i zorách; chodí si on sťa vietor bez dráhy, bez cesty, strachy pred ním a za ním báječné povesti.

Nad biedou utisnutou poslom Božím
vstáva, kvetom skvitá krvavým na rumišti práva.

To na Holi boj bije, samučičký samý, boj
bije junák smelý s troma stolicami.

To na Kriváni stojí, dušu v túžbach kojí,
pozerá orla v letu pri slnka východe — i spieva si
piesenku o zlatej slobode.

To dumku šuhaj dumá v Prosiečnej doline,
dumá, či to zakliaťa predsa raz pominie.

A všetky tie obrazy taks milo naň smejú, že
znovu v ňom vzbudili usnutú nádej.

Hoj, a duša ešte raz do nich sa pristojí, jak
bohatier napokon do čarovných zbrojí, a po nej
sa rozleje sila nevystihlá; cíti, že by ramenom
zem do neba zdvihla.

A vtom kňaz povie: „Amen!“ — Jaj, Bože
nad nami! — Hmla zašla — a Jánošík víta sa s
vólami.

Tri ráz od hôr zablýsne, tri zhučia výstrely:
Oj! Časy naše, časy, kam ste sa podeli?!

A tým poľom — či to hmla, či šatka belavá?

Či to vietor, či dakto „Stojte!“ voláva
„Stojte! Tu list s pečatou od Jeho Jasnosti!“

Pozde, pozde, už sa on nevráti z večnosti. Pozde, pozde dobehli cisárske patenty:

Nedá Janík za seba štyri regimenty!

Lud okolo šibene — sťa mŕtva skalina — nevzdychne, nezaplače, pästí nezatína.

Ide domov — pomaly — ale dák z nechuti, čo krok zrobí, to stane, to hlavou pokrúti; čím diaľ ide, tým mu viac čosi srdce zvierá, dač sa v duši ozýva: Jánošík zomiera!

A to srdca zvieranie viacej neprestane a hlas ten bude volať na zmŕtvých povstanie, prebije sa cez prsia, cez hory, cez lesy — bude volať do všetch strán: Janíčko! Kdeže si?! VIII.

Hmlisté, pošmúrne nebo nad Tatrou, Dunajom. Tak je dáko otupno tým slovenským krajom, jak zakliatou krajinou. Zem jak by dusená, sťa žena pri pôrode; len stená a stená a plod vydať nemôže. Už vršky skopneli, utopili Morenu o Smrtnej nedeli, roznosili už deti prvšie jarné púčky, už dávno zakukali po hájoch kukučky — a jara nechyrovať. Prešlo i Vzkriesenie a ešte horou-dolou nič sa nezelenie.

Hora v puku, pole v kle utúleno drieme

a ľudia von oblokom na tie holé zeme zrakmi beznádejnými nemo pozerajú — s rukami zloženými, čo bude, čakajú.

Staré baby pri peci trému tajné rady, spomnú Janka i jeho zakliate poklady.

Vraj, vidno ich presúšať, keď sa mesiac noví, aj dostať ich, vraj, možno; len ten kvet jánový, čo poklady otvára, z nich zlého vyháňa, čo kvitne o polnoci na svätého Jána —

ten dostať: To tajomstvo, čo ešte neznáme — na čom si dosiaľ ten svet darmo hlavu láme. Spomnú i pás, košielku, čo mu dali víly, i valašku, čo mala za sto chlapov sily.

Bola, vraj, tá už siedme dvere ťať začala, ale vtedy on skončil a ona — skapala.

Všetko to s ním zaniklo, i tá jeho milá, i tá švárna družina, čo si s ním chodila; len tie pusté chodníčky, čo po nich zostali, a tie mená vyťaté na tatranské skaly.

Napokon ešte prídu na tie mrcha časy, a tu sa jedna stará kdes z kúta ohlási — to sa krížom všetkými svätými zaklína, že týmto pľuštiam, lejám, len on, vraj, príčina; bo že on ver

neumrel, že ho rodné víly čarodejníckym prútom k životu vrátili.

A na svoje dve oči že ho raz videla v búrke na dreku letieť sta by jasná strela.

A bohzná, čo si všetko nenarozprávajú o divoch, čo sa stali a čo sa stať majú.

Šuhaji zas nespustia oka z tamtej strany, kde zašiel dobrý junák, Janík maľovaný. Pozerajú túžobne, čo sa to tam deje, ale tam nič nevídať, len leje a leje.

Len ten, kto sa v to vezme, kto bližšie pristúpi, ten vidí bielych panien veľiké zástupy; ten vidí, o čom ani nesnívajú ľudie, ten vidí svojím okom, čo len ešte bude.

IX.

Zjavenie

RUSALKY

Kukala kukučka z zeleného bučka, sedem ráz skukala — sedem ročkov dala. Janičko, Janko náš, biele už líčka máš, jasné už očká máš, zlaté už vlásky máš;

sedem rockov mina, pojdeme na sobas.

VÍLY

Bude svadba, bude, pamätajte, ľudie, akej viac nebude, kým svet svetom bude!

RUSALKY

Prídu naSi, prídu vaSi — bude sobaS nad sobaSi.

Bieli orli svadobníci a sokoli domeníci; biele víly, to družice, zlaté panny, tanečnice.

Príde mesiac jasnočelý, bude družbom na veselí; príde slnko v koči zlatom, bude naSím starým svatom; prídu svatky i svatovie, drobné hviezdy diamantovie.

Hrať nám budú hrmavice, strieľať, trúbiť hrom s víchrami, výskať, spievať fujavice.

CHÓR

Bude svadba nad svadbami.

VÍLY

Už zväč chodí, už zväč lieta od kraj sveta do kraj sveta, od hviezdičky do hviezdičky, od bračeka do sestričky.

CHÓR

Páľte, trúbte, hrom s víchrami: Nech — je svadba nad svadbami!

KRÁLKA

Pozrite len, biele deti, či to už deň Slávy svitá? Jajže, Bože! Družba letí a ja ešte nezavitá!

Sem tie kvety, biele deti, sem tie ruže i ľalie — pokým družba sem doletí, nech mi parta čielko vije. Pozrite len, už na hore blýska svatov vozík zlatý; sestry! Vstáva zem i more! Oblečte ma v biele šaty! Čujte, čujte, biele deti, čo to za šum z každej strany: To rodina naša letí, otvárajte zlaté brány!

CHÓR

Párte, trúbte, hrom s víchrami: Nech je svadba nad svadbami!

DRUŽICE

Pôjdeme my na ten sobáš v žiare slnka, v hromov hluku, ponad svetom, Janík, podáš bielej kráľ'ke pravú ruku.

Zaznie pieseň oslávenia, rozlejú sa zemou zore; svet zlý padne na kolená — a národ náš vstane hore!

TANEČNICE

Hurá, sestry! Hromy hudú:

Boli časy, ešte budú!

Hurá, sestry! Sem sa v kolá:

Razom! Cez dva póly zeme — že zem s
neбом dookola

jasnou dúhou zavijeme!

SVADOBNÍCI

Už sa rojí zbor nebeský svadobníkov,
domeníkov po dva víchry, po dva blesky
zapriahajú do vozíkov.

A na dvore, šírom dvore stojí, hrabe tátoš
biely:

Hore sa naň, junák, hore!

Do rúk paloš z jasnej strely!

Hor sa, šuhaj nad šuhaja, hor na koňa! My
za tebou poletíme — hoja, hoja!

Šírym svetom, kde nik nebou! Poletíme cez
tri svety, mliečnou cestou, hore, dolu;
sprevodíme — kvet nad kvety —
mladú našu k Slávy stolu.

DOMENÍCI

Vyjde pred dom dobrá mati i požehná párik
mladý, otvorí im svet odkliaty — šire dvory, zlaté
hrady...

SVAT

Napred, napred! Čas uchodí:

Nech sa začnú Slávy hody!

DRUŽBA

Už je panna ovenčená, pál'te, trúbte, hrom
s víchrami, už je brána otvorená:

Nech je svadba nad svadbami!

Už hromy zahrneli — hrom striasa horami
a všetko ozýva sa sedem krajinami: Nech je
svadba nad svadbami!